

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs

In Qvo Genuina sententia S. Avgvstini de humanæ naturæ stantis, lapsæ,
puræ statu & viribus eruitur & explicatur

Jansenius, Cornelius

Lovanii, 1640

10. Voluptatis causa misceri coniugi peccatum est, & quare. Doctrina
Scholasticorum quorundam contraria ex Pelagianis manavit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13673

Lib. 10.
Confess. c. 33

tanquam verum peccatum, & poenâ dignum, sine dubitatione sentit Augustinus. Nam eandem peccandi facilitatē in sonoris illis aurium illecebris prosequens alibi accuratius, de seipso jam Deo serviente. jam sancto, jam à secularibus illis & histrionicis ac theatricis aurium corruptelis remotissimo, sic loquitur:

Sed delectatio carnis meae, cui MENTEM ENERVANDAM NON OPORTET dare, sæpè me fallit. dum rationem sensus non ita comitatur, ut patienter sit posterior: sed tantum quia propter illam meruit admitti, etiam praecurrere ac ducere conatur: ita in his PECCO non sentiens, sed postea sentio.

Lib.

Cum mihi accidit, ut me amplius cantus, quam res qua cantatur, moveat, POENALITER ME PECCASSE CONFITEOR, & tunc mallem non audire cantantem. Ecce ubi sum, flete mecum, & pro me flete, qui aliquid boni vobiscum intus agitis, unde facta procedunt. Nam qui non agitis, non vos hac movent. De odoribus, aliisque sensuum cæterorum lenociniis eadem planè ratio est. Nam quamvis, cum adsunt, percipi possint, neque necesse sit nares vel claudere vel corpus avertire, ipsorum tamen suaveolentis vel blanditijs, cum adsunt, animum per carnem pascere, vel cum absunt, ad pascendum animum requirere, vitiosum est. De odoratis enim, gustis, atque tactis objectis sensui externo commodis & blandientibus ita generaliter Augustinus: Ea vero qua his (objectis incommodis, ut putoribus, amaritudinibus, æstibus, frigoribus, asperitatibus &c.) contraria commode sumimus, si nihil eorum interest ad salutem, vel ad declinandam doloris laborisve molestim, etiam si cum aliqua sumuntur delectatione, cum praesto sunt, tamen cum absunt, nullâ sunt desideranda libidine (hoc est, oblectandum dumtaxat sensuum cupiditate, atque voluptate) si autem desiderantur, non est bonum. In quibuslibet enim talis domandus & sanandus est

Lib. 4. cont.
Eul. c. 14.

appetitus. Et mox ostendit exemplo, eum qui ingreditur locum thymiamate redolentem, non necessariò debere nares claudere: & addit: Sed numquid cum inde fuerit egressus, id domi suae vel quacunque pergat, desiderabit? Aut si desideraverit, satiare debet istam libidinem, non frenare. & contra concupiscentem carnem spiritu concupiscere, donec ad illam redeat sanitatem, qua nihil tale desiderat?

Ex his, quæ hæcenus de sensuum externorum usu diximus, facile intelligi potest, quis juxta doctrinam Augustini sit inculpabilis & verus perfectusque Christiana vitæ modus, qui in eorum objectis lecitis (quædam enim speciali vel voto, vel præcepto, vel omnibus omnino, vel cuidam hominû generi prohibentur, de quibus hic non agimus) admittendis vel relinquendis observari debet. Nimirum, ut ea objecta sensuum, quæ ad fugandam laboris dolorisque molestim, salutemve procurandam aliquam utilitatem habent, admitti possint: cum verò nihil eorum interest ad salutem tuendam vel molestim doloris aut laboris avertendas, quamvis cum nullo qua sita studio adsunt, non necessariò respici debent, sed percipi etiam cum sensu delectationis possint, utpotè quibus ita conjuncta est delectatio, ut nisi sensus ab objectis avertatur, vel mens vehementi intentione à sensibus alienetur, necessariò sentiantur; cum tamen abfuerint, nullâ voluptatis fruendæ cupiditate detidenda sunt. Hoc enim jam esset libidini consentire, sive, ut Apostolus loquitur, hoc esset regnare peccatum (id est, concupiscentiam) in nostro mortali corpore. Hoc esset, quod ipse vetat, obedire concupiscentis eius. Hoc esset, quod iterum non minus strictè vetat, exhibere membra arma iniquitatis peccato. Hoc esset, quod non oportere dicit Augustinus, delectationem carnis nentem enervandam dare. Hoc esset, quod naturalis ordinis rectitudo prohibet, rationi sensuum seu libidinem præponere atque domari. Hoc esset denique non per illam, quod sæpè licet sed propter illam aliquid facere, quod nunquam licet, nec licuit, nec licebit.

CAPUT DECIMUM.

Voluptatis causâ misceri conjugii peccatum est; & quare.
Doctrina Scholasticorum quorundam contraria
ex Pelagianis manavit.

Lib. de pecc.
orig. c. 38.

HINC ergò jam perspicue patet vera ratio sanctissimæ Christianissimæque illius regulæ, quam Augustinus in utendis moderandisque conjugum carnalibus voluptatibus tradit. Docet enim constantissimè concubitus illos omnes, qui non suscipienda prolis, sed voluptatis solius causa fiunt, venialia quidem, sed tamen vera esse peccata. De quo saluberrimo pudicitia conjugalis freno sic loquitur in libro de peccato originali: *Concupiscentia non nocet (baptizatis)*

nisi cum ea male utantur, non solum in omnibus illicitis corruptelis, verum etiam in ipsis conjugibus, quando non propagandi voluntate operâ creati in filios impendant, sed lasciviendi voluptate excessuanda cupidini inserviant. Quod propter vitandas fornicationes maritus & uxoris, ne fraudent invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut orationibus vacent, secundum veniam, non secundum imperium concedit apostolus. Evidenter quippe dum tribuit veniam, denotat culpam. Et in libro primo de nuptijs: Iste est bonus (commixtione) male utitur, ut sit eius voluptas intentio

337
 inuentionis in voluptate libidinis, non in voluntate
 propaginis. Et inferius: Aliud est non concum-
 bere nisi sola voluntate generandi, quod non habet
 culpam; aliud carnis concumbendo appetere volu-
 ptatem, sed non praeferre coniugem, quod veniale
 habet culpam. Cujusmodi excessus concum-
 bendi, inquit etiam paulo post, qui non iuris
 causa proli voluntate dominante, sed causa vo-
 luptatis vincente libidine, sunt in coniugibus pec-
 cata venialia. Et in libro aduersus Iulianum
 scriptis: Quibus ab illo (malo concupiscentiae)
 rebellante easi non latbali ter, sed venialiter, tamen
 vincitur: in his contrahimus unde quatuor dica-
 mus: Dimitte nobis debita nostra; sicut coniu-
 ges, quando modum generationis necessarium ian-
 ra solius voluptatis excedunt. Et in libro tertio:
 Quando coniuges, non proli suscipienda, sed car-
 nalis voluptatis explenda, vici cupiditate concum-
 bunt, hoc non laudatur, sed ignoscitur in compa-
 ratione mali peioris, interuenientibus & deprecian-
 tibus nuptijs. Et libro quarto, scilicet Iulianum
 Christiiani conjugis in carnali commixtione des-
 finit: Vt sit eius intentio, quando amur coniu-
 gis carne, non in voluptate libidinis, sed in vo-
 luptate propaginis. Si autem uicerit, & propter se-
 ipsam, non propter filios propagandos fieri aliquid
 extorsit, voluptas veniale peccatum sit propter
 nuptias Christianas. Et libro de bono coniu-
 giali: Quis ambigat, ab iustissime dicit, non eas
 peccasse quibus uenia datur: sed illam conuulsum
 secundum ueniam concedat, qui sit per incontinentiam,
 non sola causa procreandi, quem nuptiae non
 fieri cogunt, sed ignosci imperant. Et statim
 uerbis: Conubitus necessarius causa generandi
 inculpabilis, & solus ipse nuptialis est. Ille autem
 qui ultra necessitatem progreditur, non iam ra-
 tionem, sed libidini obsequitur. Et hunc tamen non
 exegere, sed reddere coniugi, ne fornicando dan-
 naliter peccet, ad personam pertinet conjugalem.
 Nempe, quia itum potius uirtus patitur, ut
 loquitur Augustinus, quam facit; & ideo
 sine peccato facit: ad quam debiti reddendi
 tolerantiam ex conubij pacto & charitate
 cogentis obligatur. Et in sermone quinquagesimo
 tertio de uersis praedictis, qui totus
 locus audiri meretur: Ceterum qui uxorem car-
 nem amplius appetit, quam praesentis hinc de:
 LIBERORVM PROCREANDORVM
 CAUSA, contra ipsas Tabulas matrimonia-
 les facit, quibus eam dicit uxorem. Nam ista
 fuit olim solemnitas clausula matrimonialium
 tabularum, quibus exprimebant quam ob
 causam uxores ducerent. Recitantur Tabulae, &
 recitantur in conspectu omnium attestantium, &
 recitantur: LIBERORVM PROCREAN-
 DORVM CAUSA; & uocantur Tabulae ma-
 trimoniales. Nisi ad hoc demur, ad hoc accipian-
 tur uxores, QVIS SANA FRONTE DAT
 FILIAM SVAM LIBIDINI ALIE-
 NAE? Sed ut non erubescant parentes, cum
 dant, recitantur Tabulae: VT SINT S.O-
 CERI, NON LENONES. Quid ergo de
 Tabulis recitatur? LIBERORVM PRO-
 CREANDORVM CAUSA. Tergitur frons

A patru atque serenatur audita voce Tabularum. Vi-
 deamus frontem uiri accipientis uxorem. Erubescat
 & maritus aliter accipere: si erubescit pater aliter
 dare. Sed si non possunt (aliquando iam ista dixi-
 mus) exigans debuit: non progrediantur ultra
 debitores suos. Et famina & uir iustitiam suam
 in se consolentur. Non eat ille ad alteram, & illa
 ad alterum, Unde appellatum est adulterium, quasi
 AD ALTERVM. Et si egrediantur metra n.a-
 trimoniales pacti: non egrediantur metas matrimo-
 niales thori. NVNQVID HOC NON EST
 PECCATVM, AMPLIVS QVAM LI-
 BERORVM PROCREANDORVM NE-
 CESSITAS COGIT, EXIGERE A
 CONIUGE DEBITVM? Est quidem pec-
 catum; sed veniale. Apostolus dicit: Hoc autem
 dico secundum ueniam &c. Sed quid multis?
 Omnes peene libri aduersus Iulianum atque
 Pelagianos huiusmodi sententijs passim spar-
 si sunt. Vnus interim locus erit instar om-
 nium: ex illo libro, quem ad formandam
 Christianaem uitaem perfectionem ex proposito
 scripsit: Quae sunt autem leuia, & quae graua
 peccata, non humano, sed diuino sunt pensanda
 iudicio. Videmus enim quaedam ab ipsis quoque
 Apostolis ignoscendo fuisse concessa: quale illud est,
 quod uenerabilis Paulus coniugibus ait: Nolite
 fraudare uiuicem, nisi ex consensu ad tempus, ut
 uacetis orationi: & iterum in id ipsum reuertimini,
 ne uos tentet Satanas propter incontinentiam ue-
 stram: quod putari posset non esse peccatum; mis-
 cetur scilicet coniugi, non filiorum procreandorum
 causa; quod bonum est nuptiale, sed carnalis
 etiam uoluptatis; ut fornicationis, siue adulterij,
 siue cuiusquam alterius immunditia mortiferum
 malum quod turpe est etiam dicere, quod potest ten-
 tante satana libido pertrahere, incontinentiam
 deuitet infirmitas. Posset ergo (ut dixi) hoc putari
 non esse peccatum, nisi aduideret: Hoc autem dico
 secundum ueniam, non secundum imperium. Quis
 autem iam esse peccatum neget, cum dari ueniam
 facientibus Apostolica auctoritas fateatur.

Et itam quidem doctrinam suam ab A po-
 stolo Paulo sanctus Augustinus euidenter tra-
 citam fuisse merito arontratur. Cum enim
 ille conuugibus incontinentibus dixisset: Ite-
 rum reuertimini in id ipsum, ne tentet uos Satanas
 propter incontinentiam uestram; ne quis putaret
 hoc esse uel praecipuum, uel permissionem
 puram, ut nunc perperam quidam recentio-
 res astimant, statim quasi corrigendo uel se
 explicando subiungit: Hoc autem dico secun-
 dum indulgentiam, non secundum imperium. Vbi
 Augustinus legere solet: secundum ueniam, non
 secundum imperium. Venia uero culpam fuisse,
 cui uenia concedatur, perspicue supponit.
 Unde ista ipsius iam citata superius uerba:
 Euidenter quippe dum tribuit ueniam, denotat cul-
 pam. Et ista: Et quis ambigat absurdissime dicit,
 non eos peccasse, quibus uenia datur? Et ista:
 Quis iam esse peccatum neget, cum dari ueniam
 facientibus Apostolica auctoritas fateatur? Et ista
 contra Iulianum: Neque enim quod ego commie-
 morari secundum ueniam concedere Apostolum (ubi
 Iul: 7.
 Procul-

In Enchir.
 ad Laurent.
 c. 72.
 1. Cor. 7.
 2. Cor. 7.
 Iul: 2. cont.
 Iul: 7.

CHRISTIANVS
 INFINI

procul dubio notatur, *et si ignoscitur culpa* saltem verbotenus attingere voluisti: aut quod ab illo opere, ut orationi vacent, cessare coniuges admonentur &c. Ita cum mihi pro illa (concupiscentia) respondere cuperes, sed Apostolo resistere non auderes, nec in aliam sententiam, sicut soleis, illud Apostolicum testimonium detorquere potuisses, omnino inde tacere voluisti.

Tam perspicuum enim censebat hunc Apostoli locum, ut ab adversario nisi cum evidenti absurditate eludi non posse iudicaret. Cujus rei ratio est, quod Augustinus genuinam vim græcæ vocis, quæ per veniam vel indulgentiam latinè versa est; accuratè ponderasse videatur. Συγγνώμη enim, quæ Græcè habetur, propriè significat, non permissionem, sed veniam seu ignoscenciam, qua peccato alicui ignoscitur. Notum est enim συγγνώμην idem esse quod ignoscere; ut apud Euripidem: συγγνώσεται σοι τὴν ἁμαρτίαν, ignoscet tibi peccatum. Et usitatissimè dicitur: συγγνώμη μοι, Ignosce mihi. Et apud Chrysostomum de sacerdotio: συγγνώμη μοι, Ignosce mihi. Hinc derivatur συγγνώμος, is cui ignoscitur: ut in libro sapientiae: πάλιν δε οὗδ' αὐτοὶ συγγνώσθι, Iterum autem nec huius debet ignosci. Hinc itaque συγγνώμη, quæ apud Paulum est, & propriè veniam, seu ut Agellius loquitur ignoscenciam denotat, aptissimè Græco isti vocabulo respondentem. Quare communissima est phrasis apud Demosthenem & alios συγγνώμην ἔχειν, vel δίδόναι, veniam seu ignoscenciam tribuere. Thucydides: ἀνδρὶ συγγνώμην ἔχω, viro ignosco. Et Plato libro secundo de Republica: πολλὴν τῶν συγγνώμην ἔχει, καὶ οὐ ὀργίζεται τοῖς ἀδίκους, multam veniam imperit, & non irascitur delinquentibus. Et Aristoteles libro tertio Ethicorum: ἐν ταῖσι γὰρ καὶ ἔλεος, καὶ συγγνώμη, In istis enim (quæ per ignorantiam singularium circumstantiarum perpetratur) misericordia & venia locum habent. Quamobrem vir facilis in danda venia & condonandis peccatis vocatur συγγνωμονικός; cui, ut Budæus, opponitur τιμωρητικός, pronus ad vindictam seu vindicativus. Aristoteles in quarto Ethicorum de viro mansueti seu leni: ἔστι γὰρ τιμωρητικὸς ὁ πρῶτος ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός, Mansuetus enim non est ad ulciscendum, sed potius ad veniam dandam seu ad ignoscendum pronus. Et in sensu passivo libro sequente: οἱ δὲ ἀνομοὶ καὶ ἁμαρτανέοι, συγγνωμονικά, quæ non solum ignorantes, sed etiam per ignorantiam delinquent, digna sunt: venia, hoc est, quibus ignoscatur, seu venialia. Itaque significatio ista vocis Apostolicæ συγγνώμη vulgarissima & verè genuina est: nec ullam exemplum afferri potest, ex Scriptoribus Græcis, ubi συγγνώμην, hoc est concessionem vel permissionem significet. Hunc verò solum locum ad eam significationem torquere, ut quidam imperiti voluerunt, est vulgarissimas vocum significationes invertere, ut res

falsæ & ab antiquis improbatæ faciliùs Christianis obtundi possint. Hoc ergo solidissimo fundamento nixus Augustinus tantâ fiducia Pelagianos libidinum conjugalium patronos ad Apostolum provocat: & ignoscendi vocabulum, tanquam eum imitatus, qui secundum ignoscenciam hoc dixerat aut permiserat, crebrò multis locis & libenter usurpat. Itaque cum alicubi Apostolica citasset verba, ne fraudarent invicem, & iterum reverterentur in idipsum. Quid est hoc? inquit. Ne ultra vires aliquid vobis imponatur: ne continendo a vobis invicem, in adulteria corrumpatis. Ne tenet vos Satanas propter intemperantiam vestram. Et confestim adjicit: Et ne forte quod permittebat, iudare videretur: aliud est enim iudicare virtuti, aliud permittere infirmitati: statim subiunxit: Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. Nam vellem omnes homines esse, sicut me ipsum. Tanquam diceret: NON IMPERO UT FACIATIS: SED IGNOSCO SI FECERITIS.

Itaque sententiam istam tanquam ex ipsis Christiana, imo æternæ legis penetratilius hausit, veteres & sancti Patres, qui vel ante Augustinum, vel post illum in Ecclesia fuerunt celebres, ne Anselmo ac divo Thoma quidem excepto, ita docuerunt, ut vel nulli vel pauci certè quod sciam, inveniri possint, qui concubitum in conjugibus voluptatis causâ licitum esse senserint, usque ad ætatem Scholasticorum, qui suis argutijs libidinis retinaculum præcinendo, castissimam doctrinam immutare cœperunt. Quam in re viri boni & Catholici non advertunt, se Pelagianos in hac doctrina sua duces sequi. Illis enim tanquam præstantissimis libidinis advocatis sententia Augustini summopere displicuit, apertèque docuerunt, omnem concubitum conjugum etiam solius voluptatis causâ esse permittum. Testatur hoc Augustinus disertissimè: Tibi autem libido non nisi præter uxorem videtur esse culpabilis. Quid ergo de Ambrosio iudicabis, qui intemperantem in conjugio, adulterum quemdam appellat uxoris? Et ipse Iulianus: In conjugibus cum honestate exercetur, concupiscentia. Quod ita intelligebat, ut excessus libidinis, qua conjuges vel se contra naturam uterentur, vel aliquid aliud petulantius designarent, sentiret esse culpabiles. Indicat hoc partim Augustinus libro secundo de nuptijs, ubi Iuliani sententiam innuens & moderans dicit: Tantum non se converterent coniuges in eum usum, qui est contra naturam, Et ipse Iulianus qui culpabat excessum in intemperantia fornicandis: & quamvis admitteret conjugium esse remedium, tamen simul sentiebat inter conjuges aliquid petulantius posse committi. Quæ sanè doctrina quid aliud continet, quàm id quod nunc nonnulli Scholastici docent? Nam quamvis addant, in concubitu propter voluptatem, non per se ratione finis istius, sed per accidens posse esse peccatum, propter vehementiam, scilicet voluptatis, multi,

Lapsæ

Sapient. 13. 7. 3.

Agell. lib. 7 not. c. 3.

Plato lib. 2. de Repub.

Arist. lib. 3. Ethic.

Budæus in Comm. ling. græc.

Arist. lib. 4. Ethic. c. 11.

Lib. 5.

Vita de...

Non im...

Aug. 1. 10.

Lib. 3. 10.

Cap. 10.

Lib. 3. 10.

Possint...

patris, multi.

341

fiat; emplastrum est, quod vulnere nullo pacto mederi potest. Si enim non est malum vel semel stimulantis voluptatis ergo concumbere, neque bis, neque ter, neque decies, neque millies idem facere erit malum. Et si vehementia voluptatis in actu peccatum facit, profecto semper facit. Semper enim vehementissima est, & ita mentem rationalem obruit, & absorbet, ut nihil omnino eam cogitare sinat. Quapropter si semel illud Augustini principium extorquetur: quod nihil propter illam voluptatem faciendum sit, sed concubitus voluptatis causa conjugibus liceat, nullus omnino limes remanet, intra quem possit conjugum temperantia coerceri, sed velut navis amisso clavo, ubique fluctuabimus. Verissima quippe erit Iuliani sententia, libidinem naturalem in conjugibus cum honestate exerceri, in quem tamen vehementissimè insurgit Augustinus: *Tunc melius nuptias honoras, in quibus libidinis licentiosum spatium tribuisti, ne fortassis offensa defensorum tibi alium provideret? Et intra: Tu ergo melius honoras nuptias, quam dignitatem tanquam omnino reprehensibilem volucro carnalis concupiscentia decoloras? Et alibi: Quamvis tu, quod monuit Apostolus, ne in morbo desiderij suum vas quisque possideat, non de coniugio, sed de fornicatione accipiendum putaveris; atque ita temperantiam totam honestatem de concubitu coniugum absculeris, ut nemo tibi videatur in morbo desiderij suum vas possidere, quantavumque libidine in uxoris genitalibus potuerit insanire. Si enim illum tibi tenendum existimares modum, potuisti & illic concupiscentia reprehendere excessum, eamque ab Apostolo significatum morbum desiderij. Quæ Augustinus idcirco adversus Iulianum ingeminat, quia concubitus conjugum, non illos, qui vel proli, vel conjugum valetudini, vel alijs externis de causis periculosi essent aut vetiti, (de quibus nunquam ulla cum Pelagianis disceptatio fuit) sed illos, qui causa voluptatis sunt, nolebat Iulianus velut excellentem libidinis reprehendi, nisi tunc, cum limes conjugalis carnis excederetur. Contra hunc errorem perpetuo docet, & ex Apostolo probat, cum conjugum voluptatis causa concumbere esse libidinis excessum, esse peccatum secundum veniam permissum, quod nos dicimus veniale, esse morbum desiderij, in quo vas suum possidere instar gentium Apostolus vetat.*

Cujus quidem doctrinæ saluberrimæ una radix est, si rem rationis momento ponderare vulerimus, quam nonnunquam tangit in istis allegatis testimonij Augustinus, quia ratio non debet à libidine superari, & mens rationalis non debet immodicæ cupiditati subjugari. Bestialis est enim ille commixtionis usus, ut non proles, sed voluptas ex concubitu libidine dominante queratur. Cùm enim lex æterna jubeat, ut omnia sint ordinatissima; impossibile est hoc esse ordinatum, ut ratio cui per eandem æternam legem dam-

natus in inferiores partes datus est, voluptatum libidini serviat, multòque magis impossibile, ut illum ordinem naturalem perturbando non peccet: cùm lex æterna non sit alia, nisi ratio divina seu voluntas Dei, ordinem naturalem conservari iubens, perturbari vetans. Hanc peccati originem in concupiscentiæ servitute tangit, & accuratè pertractat Augustinus in libris de libero arbitrio. Cùm enim primò docuisset, illam esse æternam legem, qua iustum est ut omnia sint ordinatissima, mox adjicit: *Hiscæ igitur moribus animæ cum ratio dominatur, ordinatus homo dicendus est. Non enim ordo rectus, aut ordo appellandus est omnino, ubi deterioribus meliora subjiciuntur. Quod cùm Evodius quicum disputabat, admitteret, sic adjungit: Ratio, vel mens, vel spiritus, cum irrationales animi motus regit, id scilicet dominatur in homine, cui dominatio lege debetur eadem, quam æternam esse comperimus. Et paucis interjectis addit, menti regnum in libidines æternæ lege concessum esse: regnum verò istud mentis humanæ, esse sapientiam. Sapientes enim sunt, quos, inquit, veritas vocari iubet, id est, qui regno mentis omnium libidinis subjugatione pacati sunt. Sicut è contrario stultus, in quo mens summam potestatem non habet. Cùm verò mens libidine sit potentior, neque enim esset ordinatissimum, ut impotentiora potentioribus imperarent, & consequenter nemo mentem libidini obtemperare cogat, nisi propria voluntas & liberum arbitrium, hinc concludit Augustinus, insse mentem, & pro peccato tanto penam pendere. Quis enim neget peccatum esse stultitiam, seu actum, quo mens stulte agit, dum sibi, cui imperium in libidinem æternæ lege debetur, clavum extorqueri, & ejus impetu ad concubitum, vel quancunque libidinofam voluptatem rapi sinit? Nihil enim propter ipsam, ne quidem extorquente libidinis importunitate, à creatura rationali decet fieri: utpote cui ad fines illos dominante ratione collmandum est, ad quos res unaquæque naturalis ordinis rectitudine instituta est. Qua de causa, quod in prædictis locis præscripsit de concubitu conjugum venialiter malo generatim, hoc alibi deducit explicatius particulatim omnes concubitus retecando, in quibus eorum infirmitas peccat: *Si tantas vires habet ista pudicitia conjugalis, tantumque Dei donum est, ut faciant quod præscribunt tabula matrimoniales (ut scilicet proli suscipiendæ causa misceantur) in ipso quoque thoro conjugali, conflictu fortiore belligerat, ne ultra quam generandum proli satis est, etiam ipsius conjugis corpus attrahat. Talis pudicitia nec mensuratur, nec gravandis utitur faminis; nec eius ætatis, qua certum est eas iam concipere non valere. Nec eam prorsus concumbendi vincit affectus, sed tunc relaxatur, cum speratur generationis effectus. Ecce culmen perfectionis Christianorum conjugum, ut neque menstruatis, neque gravidis, neque senectute etatis feminis, neque**

Lib. 22. cont.
Fastum
c. 27.

Lib. 1. c. 8.

Cap. 7.

Cap. 17.

Lib. 3. cont.
Tul. c. 11.

in fecundis unquam libidine superante mi-
 sceantur: multo minùs tales conjuges, quas
 noverint esse tales, ad saturandas libidines du-
 cant; ne alioqui parentes aliena libidinis filiam
 suam dantes non sint socii sed lenones: à quo fa-
 stigio si deficiunt, venialiter quidem, sed ta-
 men sine dubitatione delinquent. Adde ampli-
 us, ut plenius constet, quàm immobiliter
 verum sit, nihil omnino propter carnis volupta-
 tem posse fieri; si proles ipsa, propter quam
 miscentur conjuges, aliter quàm commixtio-
 ne libidinis suscipi posset, etiam concum-
 bendo delinquerent. Quod quamvis eadem
 rationis sublimitas verissimum esse convincat,
 docere tamen non audeam, nisi Augustinus
 ante disertissimè docuisset. Nam de matrimo-
 nio beatissimæ Virginis & Ioseph disputa-
 ns, qui sine concubitu Christum Dominum
 susceperunt; sic subjungit: Dico & aliter bonum
 esse coniugium, ubi proles nisi per concubitu-
 m, non potest procreari. Si enim aliter posset, & tamen
 concumberent conjuges, apertissime libidini cede-
 rent, atque illo malo uterentur malè. Cum verò
 propter quod sexus ambo instituti sunt, nisi eorum
 commixtione non nascitur homo, propter hoc mixti
 conjuges illo malo utuntur bonè. Si autem de libi-
 dine querunt etiam concumbendo voluptatem, ve-
 nialiter malè. Ecce quòd vera, Christiana con-
 jugalis castitas subvehenda est: ut si videli-
 cet culmen obtineat, juxta fundatissimam
 Augustini regulam, *Faciatis boni aliquid per illam*
 (libidinem) *quoniam nihil faciat propter illam.*
 Quòd si libidini voluptas vicere, & propter se-
 ipsam, non propter filios propagandos fieri aliquid
 extorserit, voluptas veniale peccatum sit propter nu-
 ptias Christianas.

Quòd vero nonnulli de istius doctrinæ cer-
 ta veritate dubitant atque trepidant, eo quòd
 matrimonium non solum suscipiendæ prolis
 causâ, sed post lapsum etiam in remedium
 infirmitatis institutum est, rem veram non
 rectè intelligendo falluntur. Non enim hoc
 sensu remedium concupiscentiæ est matrimo-
 nium, quasi libidinem voluptati carnis in-
 hiantem in conjuge, conjux sine peccati ullius
 noxa satiare divinâ lege sineretur. Absit ut
 indecoram illam rationalis voluntatis sub-
 immunda illa libidine ac voluptate servitu-
 tem castitas Christianæ legis admittat. Sed
 ille est sensus, quòd cum non omnes à Deo
 vires illas acceperint, ut imperiosam illam,
 & indecoris violentisque motibus astuantem
 libidinem, solâ cœlestis amoris suavitate sine
 concubitu frenent, neque concumbendo
 laxare sine flagitio fornicationis possint, eo
 quòd persona non sit sua; per matrimonium
 fit persona sua, & conjux sua, & quasi mate-
 ria in genere concumbendi licita, in qua flu-
 ctus illi concupiscentiæ possint frangi; sine
 peccato quidem, si naturalis ordo propa-
 gandi prolem ex commixtione queratur, sine
 fornicandi verò flagitio, si quis abusus rei
 quasi licitæ interveniat: in quòd flagitium
 aliquin omnî carens retinaculo præcipitare-

tur infirmitas. Docet hoc in eodem libro
 Augustinus, ubi concubitus illos conjugum
 peccata venialia esse tradiderat. *Quia non om-
 nes capiunt verbum hoc, (quod bonum est, nisi
 licet non tangere) restat ut propter infirma-
 tem unusquisque uxorem suam habeat; ac sic in-
 firmitas incontinentia, ne cadat in ruinam flagito-
 rum, excipiat bonestate nuptiarum. Et paulo
 ante: Quo tamen voluptas (copula non pro-
 pter prolem inita) non propter nuptias cadit in
 culpam, sed propter nuptias accipit veniam. Quo-
 circa etiam hinc sunt laudabiles nuptia, quia &
 illud, quod non pertinet ad se, ignosci faciunt pro-
 pter se. Hoc ergo sensu cum præmisisset Au-
 gustinus voluptatis causâ, non proli (uti libi-
 dine) facit concubitu culpabilem, sed in con-
 jugalem; paulo post subjungit: Cuius languis
 malo conjugalis bonè utitur pudicitia; contra
 quod languoris malum adhibentur ab incontinenti-
 bus nuptiarum remedia, non ita videlicet, ut
 omnino non peccent pervertendo ordinem
 naturalem, quem in appetendo concubitu lex
 eterna præstituit; sed ita ut in persona sibi
 licita, venialiter peccent. Honestas quippe
 matrimonij, quod materiam conjugibus li-
 citam facit, est quasi lectus mollior, in quem
 infirmitas cadit; ne concumbendo cum sua
 conjuge, velut scelus fornicationis cum alie-
 na perpetrando, frangatur. Hæc enim re-
 medij ratio non ex aliqua peculiari matrimo-
 nij vel elevatione, vel superaddita legis ali-
 cujus relaxatione, sed ex ipsa ejus natura na-
 scitur. Cum enim extra matrimonium, et-
 jam inter innocentes in paradiso, nullus om-
 nino concubitus liceat, sed omnis sit forni-
 carius, per matrimonium fit, ut aliquis non
 sit fornicarius, quia persona est jam sua, non
 tamen propterea fit, ut quilibet concubitus
 cum illa liceat; sed ille tantum, qui natu-
 ralem concubitus finem intuetur. Vnde
 quamvis hominibus sine matrimonio, pro-
 miscuo concubitu, ex qualibet fœmina pro-
 lem quærere liceret, sicut in bestiis usitatum
 est, non tamen idcirco, quancumque libido
 stimularer, illam in qualibet satiari liceret:
 sed cum quancumque aliquis etiam tum con-
 cumberet, nisi ipse, & intuitu, atque ne-
 cessitate gignendæ prolis concumberet, sine
 dubitatione peccaret. Tunc enim generalis
 illa fœminarum permissio hoc efficeret, quòd
 nunc unius permissio; ut videlicet cum qua-
 cumque fœmina, etiam solius libidinis causâ,
 non quidem sine veniali, sed sine mortali fee-
 lere misceretur. Nam quòd in cibis videmus,
 ut quidam lege divinâ vetiti sint, ut idolo-
 thyta; vel humanâ, ut carnes in quadrage-
 sima: quidam vero divinâ humanâque lege
 liciti atque permitti; idem & in fœminis lo-
 cum habet: ut solutis quidem hominibus om-
 nis fœmina interdicta sit; conjugatis sola
 aliena: uxor verò propria permittatur. Ve-
 rum sicut non idcirco quia cibus licitus est,
 comedendi voluptatem quomocumque ex-
 plere licet, libidinemque cupidiarum avidam
 satiare,*

*Lib. 4. cont.
 Int. cap. 12.*

*Lib. 4. cont.
 Int. cap. 2.
 Ibid. cap. 3.*

345

lariare, in quo intemperantiæ vitium propriè
 situm est; sed oportet cibos non libidinosos,
 sed officiosos, non ut gulæ irritamenta vel
 blandimenta, sed ut salutis medicamenta su-
 mere; ita quamvis uxorè propriâ sine seclere
 fornicationis vel adulterij uti liceat, non ta-
 men idcirco in ea ad voluptates explendas in-
 sanire permittitur. Tetigit & hoc Augusti-
 nus in libro de bono conjugali: *Quod est in*
suscipienda vita illicitus cibus, hoc est, in querenda
prole fornicarius vel adulterius concubitus. Et quod
est in luxuria ventris & gurguris illicitus cibus, hoc
est, in libidine nullam prolem querente illicitus con-
cubitus. Et quod est in cibo licito nonnullu immo-
derator appetitus, hoc est in coniugibus venialis ille
concubitus. Nam in concubitu ille modus ob-
 servandus est, quem in omni aliarum creatur-
 arum usu lex divina constituit, ut rebus ad
 utendum certo sine concessis, non carnalis
 immoderataque voluptatis intuitu, cui ratio
 subjugata servire cogitur, sed illius honesti,
 propter quem instituta sunt, intentione finis
 utatur. Hoc in conjugio; hoc in cibo, & potu;
 hoc in odoribus, in coloribus, in ipsa regina
 colorum luce, in innumerabilibus figurarum
 artificijs, quibus ultra necessarium ac nece-
 sarium usum, omnia per artifices videndi cu-
 piditati blandientes plena sunt; hoc in can-
 tilenis, musicisque concentibus; hoc in omni
 rerum sensibilium usu observandum naturalis
 ordo & lex æterna præscribit; in quam

nulla cadit, aut cecidit, aut cadet unquam
 dispensatio: hoc denique simili planè modo
 in venanda per sensus experientia atque scientia;
 hoc in concupiscendis illis excellentiæ
 illecebrijs, honoribus, laudibus, officijs, di-
 gnitatibus, imperijs, gloriâ; hoc in omnibus
 denique creaturis appetendis locum habet.
 Nihil enim eorum ad explendas illas cupidi-
 tates, quibus in huiusmodi carnalis volupta-
 tis, curiositatis, ac superbiæ fomenta & le-
 nocinia æstimamus & imitamur, concupiscere
 licet: sed solummodo propter rationabilem
 vel utilitatem vel necessitatem. Quidquid
 aliter fit perperam fit. Nam licet in carnali
 sensuum quoruncunque voluptate admittenda,
 juxta fundatissimam Augustini doctrinam,
 multa fieri possunt per illum; quia sapè
 ad iustos fines obtinendos, nisi per illam trans-
 ire non licet; nihil tamen omnino propter illam;
 ita etiam in illis reliquis duabus cupiditati-
 bus pari omnino ratione multa fieri licet, et-
 jam blandiente stimulantique experiendi ex-
 cellendique cupiditate; nihil tamen omnino
 propter illam. Quam in re quàm difficile sit non
 falli, ille novit, qui quid sint istæ libidines
 novit, & quàm occultis insidijs etiam spiri-
 tuales viros propter aliud facere aliquid velle,
 vel facile persuadeant: quod propter illas eos
 fecisse veritas postea à libidinosis illis nu-
 bibus evoluta & manifestata convincit.

CAPVT XI.

Proponuntur argumenta adversus doctrinam de coe-
 cendo consensu in concupiscentiam.

SED hæc doctrina, quamvis juxta
 sublimia Augustini principia fundatis-
 sima sit, nova fortassis & ingrata vide-
 bitur, præsertim ijs, qui longè spa-
 tiosiores captandæ fruendæque voluptatis
 campum esse credunt, ac docent. Nam pœnè
 in omnibus istis objectis, quæ supra recensui-
 mus, voluptatem ipsam in se, sed modera-
 tam intendi & captari posse sentiunt. Ut enim
 nihil de ceteris honestioribus delectationibus
 dicam, de voluptatibus gustus, & maximè
 tactus, quibus nullæ magis brutales sunt, ita
 secundum Aristotelis principia argumentan-
 tur: virtus quæ est circa passiones, inclinatur
 ad fugiendum passiones excessivas, & ad ca-
 piendum passiones mediocres; nam qui nullo
 modo vellet passiones habere, esset insensibilis.
 Ergo cum castitas inclinet mediocriter ad per-
 ciendum passiones mediocres, tunc actus ca-
 piendi cum ea, cum qua capiendæ sunt, est
 actus virtutis conjugalis. Ergo velle medio-
 cres capere cum quo oportet, & ubi oportet,
 talis actus non est malus, sed potius bonus.

Item, inquit, delectari cum uxore non

est malum, aliàs quilibet cognoscens uxore-
 rem, peccaret: & si non sit malum, non est
 prohibitum, quod habeatur illa voluntas;
 cum non feratur circa aliquid prohibitum.
 Ergo non est mala ex objecto: & non habet
 circumstantiam malam finis, quia suppono
 quod non referatur in malum finem alium:
 ideo non est actus malus. Nam quod est per
 se malum, non potest bonum fieri etiam pro-
 pter bonum finem. Et velle delectari cum
 uxore, non est malum ex objecto: vel ad-
 minus est indifferens ex objecto: ergo si tale
 velle non sit aliqua mala circumstantia cir-
 cumstantionatum, talis actus non erit malus;
 & per consequens non oportet necessariò, quod
 omnis actus, quo vult actum exercere cum uxore
 gratiâ delectationis percipiendæ, dummodo
 non constituat delectationem tanquam ulti-
 mum finem, sit malus. Ita quidam. Addunt
 alij. Si usus conjugij propter voluptatem per
 se deformitatem, licet venialem, haberet, non
 potuisset esse licitus contractus matrimonij, cum
 nulla possit esse obligatio ad culpam venialem.
 Ideo monent, in immoderatione voluptatis
 culpam